

Мовчан Анатолій Васильович,
професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності Львівського державного
університету внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Згідно Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» антикорупційна реформа визначена як одна з пріоритетних поряд з реформою системи національної безпеки і оборони, судовою реформою і реформою правоохоронної системи, децентралізацією та реформою державного управління [1].

Основною метою антикорупційної реформи визначено суттєве зниження рівня корупції в Україні, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу, а також підвищення позицій України в міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції. Покращення ефективності протидії корупційним проявам є одним з основних зобов'язань, взятих Україною в рамках співпраці з міжнародними фінансовими та іншими організаціями.

За результатами опитування, проведеного СГ «Рейтинг», ЕВА, Dragon Capital, CES, ФДІ та Центром Разумкова, 62 % респондентів вважають, що антикорупційна реформа є першочерговою та за важливістю випереджає навіть реформування сфери охорони здоров'я та соціального захисту, 52 % українців вважає подолання корупції стратегічно необхідним для розвитку України у найближчі 10 років. Крім того, закордонні інвестори зазначають, що «розповсюджена корупція» й «недовіра до судової системи» гальмують розвиток економіки України. Вони оцінюють силу впливу цих чинників на інвестиційний клімат як найвищу з показниками у 8,3 та 8,2 бали з 10 [2].

Разом з тим залишаються невирішеними низка проблем, пов'язаних зі створенням і функціонуванням антикорупційних органів, декларуванням майнового становища державних службовців, запобіганням та врегулюванням конфлікту інтересів, перевірки доброчесності службовців тощо.

Існуючі форми корупції в Україні та ймовірні ризики виникнення нових її форм зумовлені широким колом об'єктивних і суб'єктивних причин, що є характерними для умов кардинальних політичних і соціально-економічних перетворень у суспільстві та державі.

За офіційними статистичними даними МВС України, правоохоронними органами за 6 місяців 2020 року викрито 2253 корупційних кримінальних правопорушень. За результатами розслідування скеровано до суду з обвинувальним актом 2243 кримінальних провадження про корупційні діяння стосовно 1567 осіб [3].

Водночас слід зазначити й на недостатню ефективність роботи судової системи у розгляді справ, що стосуються корупційних злочинів. Зокрема, за офіційною інформацією НАБУ, за перше

півріччя 2020 року повідомлено про підозру 390 особам, висунуто обвинувачення 488 особам, скеровано до суду 265 обвинувальних актів. При цьому винесено вирок лише у 41 провадженні [4].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції визначено: органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [5].

Проте діяльність цих органів стикається з низкою проблем, пов'язаних з відсутністю якісної законодавчої бази, не розроблені системні підходи до діяльності суб'єктів протидії корупції та їх взаємодії з громадянським суспільством у цій сфері, відсутнє концептуальне бачення організаційно-правового забезпечення протидії корупції.

Водночас рішення, ухвалені суддями Конституційного Суду України впродовж 2019–2020 років у питаннях боротьби з корупцією, викликають занепокоєння у громадянського суспільства та наших закордонних партнерів. Наслідками таких рішень є системне послаблення інституційної спроможності органів, покликаних викривати корупцію, та звільнення від відповідальності осіб, причетних до завдання шкоди інтересам держави в особливо великих розмірах.

Зокрема, Конституційний Суд своїми рішеннями позбавив Національне антикорупційне бюро України права через суд анулювати кабальні для державних підприємств угоди, фактично декриміналізував незаконне збагачення, звільнив від відповідальності за неподання декларації. Загалом, через такі рішення КСУ назавжди втрачено можливість відшкодувати мільярди збитків, завдані через корупцію [4].

17 вересня 2020 року КСУ визнав неконституційними окремі норми Закону «Про Національне антикорупційне бюро України» в частині повноважень Президента України. І хоча це рішення не скасовує факт утворення та функціонування Національного антикорупційного бюро, не обмежує роботу детективів та не ставить під сумнів статус НАБУ як державного правоохоронного органу, воно містить загрози для повноцінної роботи інституції в майбутньому [4].

Окрім того, 27 жовтня 2020 року Конституційний Суд за поданням 47 народних депутатів скасував статтю 366-1 Кримінального кодексу про покарання за недостовірне декларування та деякі положення закону «Про запобігання корупції». Зокрема, КСУ визнав неконституційними повноваження НАЗК із перевірки декларацій чиновників, моніторингу способу життя суб'єктів декларування, встановлення своєчасності подання декларацій, а також положення про відкритий доступ до декларацій в Єдиному державному реєстрі.

Станом на 27 жовтня 2020 року в роботі НАБУ перебувало 110 кримінальних проваджень щодо близько 180 фактів умисного внесення посадовцями недостовірних відомостей до е-декларацій. Сім'ю особам, серед яких троє колишніх народних депутатів, повідомлено про підозру. 34 справи скеровано до суду. Стосовно

13 осіб є рішенням суду (6 вироків, стосовно 7 осіб справи закриті за не реабілітуючими підставами) [4].

Президент України Володимир Зеленський у зв'язку з рішенням КСУ скликав термінове закрите засідання РНБО для визначення заходів невідкладної реакції держави на нові загрози і виклики національній безпеці і обороні. На засіданні було прийнято рішення відновити публічний доступ до Єдиного державного реєстру декларацій і забезпечити проведення спеціальних перевірок НАЗК.

Водночас 30 жовтня Глава держави вніс до Верховної Ради законопроект «Про відновлення довіри до конституційного судочинства» (№ 4288), яким пропонує припинити повноваження чинного складу КСУ.

Також у законопроекті пропонується визнати, що рішення КСУ від 27 жовтня є нікчемним (таким, що не створює правових наслідків) як таке, що прийняте суддями КСУ в умовах реального конфлікту інтересів.

2 листопада група народних депутатів кількох фракцій на чолі з Головою ВРУ Дмитром Разумковим зареєструвала законопроект № 4304 «Про відновлення дії окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та Кримінального кодексу України». Документ передбачає внесення змін до Закону «Про запобігання корупції», якими пропонується відновити права НАЗК.

Також у парламенті 5 листопада було зареєстровано законопроект № 4319 «Про внесення змін до Закону України «Про Конституційний Суд України» (щодо порядку розгляду справ Конституційним Судом України)», серед його авторів – представниця Верховної Ради у Конституційному Суді Ольга Совгіря та представник Президента у КСУ – Федір Веніславський.

Ситуація, що склалася навколо діяльності антикорупційних органів України, потребує негайного врегулювання. Однак, розглядати її потрібно в більш широкому контексті, ніж врегулювання правових засад функціонування НАБУ чи НАЗК. Необхідно знайти правове рішення щодо відновлення повноцінної діяльності антикорупційних органів.

Отже, вдосконалення системи протидії корупції є одним із основних напрямів на шляху до її подолання.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. Урядовий кур'єр. 2015. № 6.

2. Звіт Національного антикорупційного бюро України за I півріччя 2020 року URL: <https://nabu.gov.ua/report/zvit-pershe-pivrichchya-2020-roku>.

3. Звіт про стан протидії корупції за 6 місяців 2020 року. URL: https://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm.

4. Національне антикорупційне бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua>.

5. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.